

Sygn. akt VI ACa 68/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Małgorzata Manowska

Sędzia SA – Agata Zajac

Sędzia SO (del.) – Jolanta Pyżlak (spr.)

Protokolant: – st. sekr. sąd. Ewelina Czerwińska

po rozpoznaniu w dniu 4 listopada 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa K. T., Ł. T. i A. T.

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 października 2013 r., sygn. akt XXV C 665/12

I zmienia zaskarżony wyrok częściowo, nadając mu następującą treść:

„1. zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. tytułem zadośćuczynienia kwoty po 50.000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 21 grudnia 2011 roku do dnia zapłaty;

2. w pozostałej części powództwo oddala;

3. zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. kwoty po 1.200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

4. nakazuje pobrać od (...) S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 7.500 zł (siedem tysięcy pięćset złotych) tytułem opłaty od pozwu.”;

II oddala apelację powodów w pozostałej części oraz apelację pozwanego w całości;

III zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. kwoty po 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

IV nakazuje pobrać od (...) S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 6.000 zł (sześć tysięcy złotych) tytułem opłaty od apelacji.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 9 maja 2012 r. powodowie K. T., małoletnia A. T. reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego matkę K. T. i Ł. T. zażądali zasądzenia od pozwanej - (...) S.A. z siedzibą w W. po 50 000 zł dla każdego z nich tytułem zadośćuczynienia za krzywdę poniesioną na skutek naruszenia ich dóbr osobistych wraz z ustawowymi odsetkami od 08 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na pozew z 21 marca 2013 r. (...) S.A. z siedzibą w W. wskazała, że zmianie uległa nazwa firmy pozwanej (...) S.A. z siedzibą w W. i obecnie działa pod wskazaną firmą. Wniosła o odrzucenie pozwu wobec prawomocnego osądzenia sprawy na skutek zawarcia ugody sądowej, a na wypadek nie uwzględnienia tego zarzutu, wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z dnia 28 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie:

1. zasądził od (...) z siedzibą w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. kwoty po 10 000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 września 2012 r. do dnia zapłaty,
2. w pozostałym zakresie powództwo oddalił,
3. koszty zastępstwa procesowego między stronami wzajemnie zniósł,
4. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty 1 500 zł tytułem części kosztów opłaty sądowej od pozwu,
5. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie od K. T., Ł. T. i A. T. po 2 000 zł z zasądzonych w pkt 1 na ich rzecz roszczenia - tytułem części opłaty od pozwu, od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni.

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego były następujące ustalenia:

W. T., urodzony (...), zginął w wyniku wypadku drogowego w dniu 16 października 2007r. Został uderzony podczas jazdy rowerem przez jadący za nim samochód ciężarowy marki M. (...), którego kierowca został uznany za winnego wyrokiem Sądu Rejonowego w Kozienicach z 20 lutego 2008r. II K 20/08. W chwili wypadku miał 49 lat. Był to wypadek w drodze z pracy. W chwili śmierci był żonaty z K. T. i miał dwoje dzieci: syna Ł. T. w wieku 15 lat i 6-letnią córkę A. T.. Dzieci uczą się obecnie: 13-letnia A. w VI klasie szkoły podstawowej, a 21-letni Ł. z zawodu (...) - w Centrum (...) w R.. Od czasu pójścia do szkoły A. ma problemy z nauką jest nieśmiała, od II klasy korzysta z porad psychologa, jest krótkowidzem i leczy się u okulisty.

K. T. ma obecnie 53 lata. Choruje od około 10 lat. Poza chorobą gastrologiczną (owrzodzenie opuszki dwunastnicy), ma problemy z ciśnieniem, nerwicą i z ręką (zespół cieśni prawego nadgarstka). Z powodów gastrologicznych, jeszcze przed śmiercią męża była dwukrotnie hospitalizowana Pracowała w szklarni przy pomidorach, ogórkach. Zwolniona została z pracy z powodu wyczerpania czasu zwolnienia lekarskiego. Obecnie razem z dziećmi pobiera rentę (...) po mężu w kwocie około 800 zł netto miesięcznie. Nie ma swojej renty. Pobiera z (...) zasiłek rodzinny na dzieci w kwocie 600 zł. Dorabia pracami w polu i pomocą starszemu małżeństwu.

W. T. z zawodu był (...). Nie miał stałej pracy, lecz na czas określony. Ostatnio zarabiał średnio miesięcznie 1 313,51 zł netto. T. stanowili normalną rodzinę. Mieszkali w dwupokojowym mieszkaniu z kuchnią i łazienką, które zostało wykupione przez nich tuż po śmierci ich męża i ojca z pieniędzy wcześniej zgromadzonych. W. T. pracował na zmiany starając się być w domu w czasie, gdy nie było żony. Był dobrym mężem. Zajmował się pracami domowymi (gotowanie, sprząatanie). Lubił się zajmować dziećmi, które były przywiązane do ojca. Organizował im wolny czas, gdy przebywały

na świetlicy, bowiem tam można było uprawiać różne gry. Nawet zorganizował dyskotekę. Jego oczkiem w głowie była szczególnie A.. Poza pracą i pomaganiem żonie w domu, starał się jeszcze dorobić.

Ubezpieczycielem sprawcy wypadku było (...) S.A. z siedzibą w W., które obecnie działa pod firmą (...) S.A. z siedzibą w W..

Pozwana wypłaciła powodom tytułem odszkodowania po 15 000 zł dla każdego z nich oraz 3 948 zł kosztów pogrzebu, a małoletnim dzieciom zmarłego od października 2007 r. wypłacała rentę po 200 zł miesięcznie. Pomiędzy stronami toczyło się postępowanie XXV C 1159/08 o zasądzenie na rzecz powodów odszkodowania i renty, które zakończyło się zawarciem w dniu 15 marca 2010 r. ugody sądowej. Na mocy tej ugody powodowie otrzymali od ubezpieczyciela jeszcze po 10 000 zł odszkodowania i z dniem 01 kwietnia 2010r. renta dzieci zmarłego podwyższona została do kwoty 300 zł miesięcznie.

Z pieniędzy uzyskanych wcześniej od ubezpieczyciela, wyremontowali mieszkanie, popłacili długi. Z aktualnie dochodzonych pieniędzy, powódka chciałaby popłacić długi związane z zaległościami opłat za mieszkanie, natomiast powód chciałby zainwestować w siebie: kupić samochód i zrobić lepsze uprawnienia (...) na 3 kursach, z których jeden kosztuje 3 000 zł.

Zarówno żona, jak i dzieci przeżyli śmierć W. T.. Nie skutkowało to jednak podjęciem przez nich leczenia psychiatrycznego, czy terapii u psychologa.

Powyższe Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o okoliczności bezsporne, a także na podstawie złożonych do akt dokumentów, zeznań świadków: I. B. (1), M. B. oraz powodów K. T. i Ł. T..

Sąd Okręgowy wskazał, iż zeznania świadków i powodów wskazywały na poprawne więzi rodziny zmarłego W. T. między sobą. Śmierć ta spowodowała pewne zaburzenia w rodzinie, jak zwykle bywa w sytuacji nagłego zgonu osoby bliskiej. Brak danych, by zaburzenia te, cierpienia z powodu utraty męża, ojca powodów odbiegały od przeciętnych. Trudno za takie przyjąć złożone do akt zaświadczenie laryngologa-pediatry, że K. T. leczona od 18.10.2007r. z powodu zaburzeń nerwicowych, które wystąpiły po tragicznej śmierci męża dn. 16 października 2007r. Stale otrzymuje leki. Problemy zdrowotne zarówno żona, jak i córka zmarłego miały już wcześniej - przed śmiercią W. T., dlatego składane na tę okoliczność dowody nie wniosły nic istotnego do meritum sprawy. Nie wykazany został związek przyczynowy między kontaktami A. z psychologiem a śmiercią ojca. Wydaje się, że wynika on raczej z problemów związanych z nauką.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego, Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie w części.

Sąd uznał za chybiony zarzut strony pozwanej odnoszący się do powagi rzeczy osądzonej, który mógłby skutkować odrzuceniem pozwu. Przedmiotem bowiem postępowania, jak również zawartej przed Sądem ugody, w sprawie sygn. akt XXV C 1159/08 toczącej się z udziałem tych samych stron, było żądanie odszkodowania i renty uzupełniającej, a nie żądanie zadośćuczynienia, dochodzone w niniejszym postępowaniu. Nie były to zatem żądania tożsame.

Za nietrafny Sąd Okręgowy uznał również zarzut braku podstaw do żądania zadośćuczynienia. Po wejściu w życie z dniem 23 sierpnia 1996 r. przepisu art. 448 k.c. uznano w wyroku z 14 stycznia 2010 r. IV CSK 307/09 (nie publ.), że ten właśnie przepis, a nie art. 446 § 3 k.c. stanowi podstawę ochrony odrębnego dobra osobistego, jaką jest bliska relacja pomiędzy zmarłym a osobą mu najbliższą. Dodanie § 4 do art. 446 k.c. wywołało wątpliwości odnośnie do stosunku tego przepisu i art. 448 k.c. Sąd Najwyższy wyjaśnił je w uchwale z 27 października 2010 r. III CZP 76/10 (OSNC-ZD 201 I/nr B/42), w której uznał, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Sąd Najwyższy wskazał, że art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie wyłącznie do sytuacji, w której czyn niedozwolony popełniony został po dniu 3 sierpnia 2008 r. Przepis ten nie uchylił art. 448 k.c., jego dodanie było natomiast wyrazem woli ustawodawcy zarówno potwierdzenia dopuszczalności

dochodzenia zadośćuczynienia na gruncie obowiązujących przed jego wejściem w życie przepisów, jak i ograniczenie kręgu osób uprawnionych do zadośćuczynienia do najbliższych członków rodziny. Stanowisko to zostało potwierdzone w wyrokach Sądu Najwyższego z 10 listopada 2010 r., II CSK 248/10 (OSNC-ZD 2011/nr B/ 44) oraz z 11 maja 2011 r., I CSK 521/10 (nie publ.), a ostatnio w uchwale z 13 lipca 2011 r. III CZP 32/11 o treści: Sąd może przyznać najbliższemu członkowi rodziny zmarłego zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 w związku z art. 24 § 1 k.c., także wtedy, gdy śmierć nastąpiła przed dniem 3 sierpnia 2008 r. wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, (por. uzasadnienie uchwały - OSNC 2012/1/10, LEX 852341).

Sąd Okręgowy wskazał, że śmierć osoby najbliższej powoduje naruszenie dobra osobistego osoby związanej emocjonalnie ze zmarłym. Nie każdą więź rodzinną niejako automatycznie należy zaliczyć do katalogu dóbr osobistych, lecz jedynie taką której zerwanie powoduje ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy. Osoba dochodząca roszczenia na podstawie art. 448 k.c. powinna zatem wykazać istnienie tego rodzaju więzi, stanowiącej jej dobro osobiste podlegające ochronie. Krzywdą wyrządzoną zmarłemu jest utrata życia, dla osób mu bliskich zaś jest to naruszenie dobra osobistego poprzez zerwanie więzi emocjonalnej, szczególnie bliskiej w relacjach rodzinnych. Również więc osoba dochodząca ochrony na podstawie art. 448 k.c. może być poszkodowana bezpośrednio i dochodzić naprawienia własnej krzywdy, doznanej poprzez naruszenie jej własnego dobra osobistego. Przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego ma na celu zrekompensować krzywdę za naruszenie prawa do życia w rodzinie i ból spowodowany utratą najbliższej osoby. Zadośćuczynienie to pełni funkcję kompensacyjną, przyznana bowiem suma pieniężna ma stanowić przybliżony ekwiwalent poniesionej szkody niemajątkowej. Powinna wynagrodzić doznane cierpienia fizyczne i psychiczne oraz ułatwić przezwycięzenie ujemnych przeżyć, aby w ten sposób przynajmniej częściowo przywrócona została równowaga zachwiana na skutek wypadku, bądź popełnienia czynu niedozwolonego. Naruszenie prawa do życia w rodzinie stanowi dalece większą dolegliwość psychiczną dla członka rodziny zmarłego niż w przypadku innych dóbr, a jej skutki rozciągają się na całe życie osób bliskich. W przypadku, gdy uprawniony stał się osobą samotną a z uwagi na wiek nie może, czy nie chce już założyć rodziny, utrata osoby bliskiej ma zawsze charakter nieodwracalny.

Sąd pierwszej instancji wskazał, iż nie dający się ściśle wymierzyć charakter krzywdy sprawia, że ustalenie jej rozmiaru, a tym samym i wysokości zadośćuczynienia, zależy od oceny Sądu. Ocena ta powinna opierać się na całokształcie okoliczności sprawy, nie wykluczając takich czynników, jak np. wiek poszkodowanych czy też życie psychiczne. Przy ustalaniu rozmiaru doznanych cierpień powinny być uwzględniane zobiektywizowane kryteria oceny, odniesione jednak do indywidualnych okoliczności danego wypadku. Mając te okoliczności na względzie, Sąd Okręgowy stwierdził, iż niewątpliwie śmierć męża/ojca była dla powodów traumą w szczególności, że wynikła nagle i niespodziewanie. Żona i dzieci W. T. jednak jakoś sobie radzą po jego śmierci. Mieszkanie zostało wykupione na własność, wyremontowane. Dzieci się uczą. Nie było wykazane, by którekolwiek z powodów musiało korzystać ze specjalistycznej pomocy psychoterapeutycznej z powodu pogorszenia stanu zdrowia, którego przyczyną mogłaby być śmierć W. T.. Żona i córka zmarłego już przedtem miały i nadal mają problemy zdrowotne. Ich stan zdrowia już przed śmiercią W. T., nie był dobry. Świadczy o tym nadesłana dokumentacja medyczna, jak również twierdzenia powodów. Długoletnie problemy szkolne małoletniej A. T. nie interesują jednak matki, która nawet nie nawiązała kontaktu z psychologiem szkolnym, zajmującym się córką zajęta własnym stanem zdrowia i swoimi sprawami. Natomiast Ł. T. myśli przede wszystkim o zainwestowaniu w swoją przyszłość: podniesieniu kwalifikacji zawodowych i kupnie samochodu. Śmierć ojca/męża nie zachwiała w dłuższym czasie poczuciem bezpieczeństwa powodów. Każde z nich na różny sposób, ale z porównywalnym natężeniem przeżyło brak jego osoby. Jednak stan powodów można nazwać stanem normalnym po stracie najbliższej osoby. W tej sytuacji Sąd uznał, że kwoty po 10 000 zł dla każdego z powodów są wystarczające do zrekompensowania ich negatywnych przeżyć związanych ze śmiercią męża/ojca.

O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z przepisami art. 481 k.c. w zw. z art. 817 § 1 k.c. mając na uwadze doręczenie odpisu pozwu z załącznikami stronie pozwanej w dniu 08 sierpnia 2012 r.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. Ponieważ powództwo uwzględnione zostało jedynie w części, Sąd uznał za zasadne rozliczenie kosztów na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. Kosztami części nieuiszczonej opłaty od pozwu obciążył powodów (od kwoty roszczenia

stanowiącej przegraną) nakazując jej pobranie z zasądzonego roszczenia na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie. Pozostałą kwotą opłaty sądowej od pozwu obciążył stronę pozwaną (art. 113 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku wniosły obie strony.

Powód zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie w zakresie punktu 1 w części oddalającej powództwo ponad kwoty 10.000,00 zł. dla każdego z powodów wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 08 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty; w zakresie punktu 2 w całości oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania w całości (punkt 3-5 wyroku).

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1) naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie tj.:

a) art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c., polegające na uznaniu, iż kwota 10.000 zł dla każdego z powodów tytułem zadośćuczynienia za naruszenie ich dóbr osobistych w związku ze śmiercią ich męża oraz ojca, jest kwotą odpowiednią, w sytuacji gdy kwota ta jest rażąco zaniżona i nieodpowiednia mając na uwadze stopień i charakter naruszonych dóbr osobistych powodów;

b) art. 817 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 i 2 k.c. poprzez błędnie ustalony termin wymagalności odsetek ustawowych i nieprawidłowe ich zasądzenie od dnia 08 września 2012 r. zamiast od dnia 08 grudnia 2011 r. tj. od dnia następującego po dniu wydania decyzji przez pozwaną o odmowie wypłaty zadośćuczynienia na rzecz pozwanych;

2) naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na wynik sprawy tj. art. 233 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów polegające na sprzeczności istotnych ustaleń faktycznych Sądu z treścią zgromadzonego materiału dowodowego poprzez:

a. błędne uznanie, iż kwota zadośćuczynienia w wysokości po 10.000 zł na rzecz powodów jest kwotą odpowiednią i całkowicie rekompensującą doznane przez powodów naruszenie ich dóbr osobistych w związku ze śmiercią W. T.;

b. błędne uznanie, iż wszelkie dolegliwości zdrowotne powódki K. T. występowały już przed śmiercią jej męża w sytuacji, gdy zaburzenia nerwicowe powstały po śmierci W. T.;

c. nieprawidłowe stwierdzenie, że realizacja obowiązku szkolnego przez powodów A. i Ł. T. oraz przeprowadzenie remontu mieszkania powodów wskazują, że powodowie nie przeżywali czy przeżywali w mniejszym stopniu śmierć męża/ojca;

d. błędne ustalenie, że wykup mieszkania nastąpił w wyniku czynności podjętych przez powódkę K. T. już po śmierci jej męża w sytuacji, gdy czynności w tym zakresie łącznie z umówieniem notariusza i zgromadzeniem środków finansowych przeprowadzone zostały jeszcze za życia W. T.;

e. nieuwzględnienie wieku powodów A. i Ł. T. w chwili śmierci ich ojca w odniesieniu do rozmiaru naruszenia ich dobra osobistego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie i wychowywania przez ojca.

Mając powyższe na uwadze wniósł o:

1) zmianę punktu 1 zaskarżonego wyroku poprzez: zasądzenie od (...) z siedzibą w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. kwoty po 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 08 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty;

2) uchylenie punktu 2 - 5 zaskarżonego wyroku;

3) zasądzenie od (...) z siedzibą w W. na rzecz K. T., Ł. T. i A. T. kwot po 2.400 (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

4) pobranie od (...) z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie kwoty 7.500 (siedem tysięcy pięćset) złotych tytułem opłaty od pozwu, od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni;

5) ewentualnie

6) uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania;

oraz

7) zasądzenie od pozwanego na rzecz każdego z powodów kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany zaskarżył powyższe rozstrzygnięcie w całości zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

(1) przepisu art. 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku - Kodeks cywilny poprzez jego błędną wykładnię polegającą na nieuzasadnionym przyjęciu, iż istnieje dobro osobiste w postaci więzów rodzinnych,

a w konsekwencji

(2) przepisów art. 24 § 1 k.c. w związku z przepisem art. 448 k.c. poprzez ich zastosowanie w okolicznościach faktycznych sprawy, w których ww. przepisy nie znajdowały zastosowania skutkujące uznaniem, iż w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia dobra osobistego powodów w postaci więzów rodzinnych oraz przyznaniem im zadośćuczynienia za krzywdę doznaną w wyniku naruszenia tak określonego dobra osobistego,

2. naruszenie przepisów postępowania tj.:

(1) przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wyprowadzenie ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wniosków z niego nie wynikających tj. poprzez uznanie, iż powodowie wykazali fakt istnienia dobra osobistego w postaci więzów rodzinnych,

(2) przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wyprowadzenie ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wniosków z niego nie wynikających tj. poprzez uznanie, iż powodowie w przedmiotowym postępowaniu domagali się zadośćuczynienia, podczas gdy z treści złożonych przez powodów zeznań w toku przesłuchania i charakterze stron wynika, iż roszczenie powodów stanowi de facto roszczenie o odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej.

Mając na uwadze podniesione wyżej zarzuty, na podstawie przepisu art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. wniósł:

1. na podstawie przepisu art. 386 § 1 k.p.c. o uwzględnienie apelacji, zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie i oddal' powództwa w całości,

ewentualnie

2. na podstawie przepisu art. 386 § 4 k.p.c. o uchylenie wyroku w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania,

a ponadto

3. zasądzenie od Powodów na rzecz Pozwanej kosztów postępowania, także kosztów postępowania apelacyjnego, w kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej jest w całości niezasadna, zaś apelacja powodów zasługuje co do zasady na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należało się odnieść do zarzutów apelacyjnych pozwanego, kwestionującego podstawę prawną i zasadność przyznania na rzecz powodów zadośćuczynienia. Kwestia istnienia dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej została przesądzona już w orzecznictwie: Sąd Apelacyjny podziela ukształtowane w orzecznictwie stanowisko, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dobra osobistego członków rodziny zmarłego w postaci szczególnej więzi rodzinnej i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c., jeżeli śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (por. uchwały Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 22 października 2010 r. III CZP 76/2010 OSNC 2011/B poz. 42 i z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP 32/2011 OSNC 2012/1 poz. 10 oraz wyroki Sądu Najwyższego - Izba Cywilna: z dnia 14 stycznia 2010 r. IV CSK 307/2009 OSNC 2010/C poz. 91, z dnia 25 maja 2011 r. II CSK 537/2010 LexPolonica nr 3917512, z dnia 10 listopada 2010 r. II CSK 248/2010 OSNC 2011/B poz. 44, z dnia 11 maja 2011 r. I CSK 621/2010 LexPolonica nr 2817828 i z dnia 15 marca 2012 r. I CSK 314/2011 LexPolonica nr 3997272). Wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, LEX nr 604152; z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012, Nr 1, poz. 10). Sąd Najwyższy ostatecznie przesądził też, że art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 z późn. zm.) - w brzmieniu obowiązującym przed dniem 11 lutego 2012 r. - nie wyłączała z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c. (uchwała z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 93/12, niepubl.). Podzielając powyższy pogląd należy uznać, iż zarzuty apelacji dotyczące naruszenia prawa materialnego są niezasadne. Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, iż roszczenie powodów znajduje oparcie w art. 24 k.c. i 448 k.c.

Jak się wskazuje w orzecznictwie, nie każdą więź rodzinną automatycznie zalicza się do katalogu dóbr osobistych, lecz jedynie taką, której zerwanie powoduje ból, cierpienie, rodzi poczucie krzywdy (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 6 czerwca 2014r. I ACa 141/14 Lex Nr 1489030). Nie sposób jednak uznać w niniejszej sprawie, iż taka więź nie istniała między powodami a zmarłym członkiem rodziny. Postępowanie dowodowe wykazało istnienie takich bliskich więzi, zarówno między małżonkami, jak i między dziećmi a ojcem. Obecnie upłynęło już 7 lat od tego zdarzenia, a zatem trudno, aby bliscy tej osoby nadal intensywnie przeżywali ból po stracie ojca i męża. Nie oznacza to jednak, że bezpośrednio po tym zdarzeniu ich krzywda była znikoma. Postępowanie dowodowe wykazało, iż K. T. przeżywała śmierć męża, skarżyła się lekarzowi pierwszego kontaktu na ból, smutek, poczucie osamotnienia, pustki, miała problemy ze snaniem (k. 22 i nast.). Lekarz pierwszego kontaktu stwierdził u niej zaburzenia nerwicowe, które wystąpiły po śmierci męża (k. 24). Wprawdzie przesłuchani w niniejszej sprawie powodowie koncentrowali się głównie na obecnych problemach finansowych, jednak nie oznacza to, że nie wystąpiła w ich przypadku krzywda niemajątkowa. Nie są w tej kwestii zasadne zarzuty pozwanego kwestionujące dokonana przez Sąd Okręgowy ocenę dowodów. Skuteczne postawienie zarzutu naruszenia przez sąd art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, to bowiem jedynie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu (vide: SN w orzeczeniu z 6 listopada 1998 r., II CKN 4/98 niepubl.). Sąd Okręgowy oparł się na zeznaniach świadków I. B. (1) i M. O. oraz zeznaniach powodów i zasadnie wywiódł, iż powodowie wykazali naruszenie więzi z osobą bliską, jaką był ich mąż i ojciec. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż między stronami toczyła się sprawa sądowa o sygn. akt XXV C 1159/08, w której pozwany ostatecznie zawarł ugodę, a zatem nie kwestionował twierdzeń powodów. W sprawie tej przeprowadzono dowody, z które również potwierdzają, iż istniała bliska więź między powodką a jej mężem i że

po jego śmierci bardzo negatywnie przeżywała uczucie osamotnienia. Podobnie – jeśli chodzi o dzieci, przesłuchani wówczas – w krótkim okresie czasu po wypadku, świadkowie wskazywali, iż dzieci były silnie związane z ojcem, że ojciec troszczył się o nie i dbał nie, a jego śmierć negatywnie odbiła się na ich życiu (k. 127 i nast., k. 158 i nast.). Pozwany wówczas tych okoliczności nie kwestionował. Sam fakt upływu czasu i z tym związanego zmniejszenia bólu z powodu śmierci bliskiej osoby nie uzasadnia twierdzenia, że nie było bliskich więzi rodzinnych, ani negatywnych przeżyć powodów bezpośrednio po wypadku.

Obecnie pozwany podnosi, iż jedynie większe niż typowe negatywne przeżycia po śmierci osoby bliskiej uzasadniałyby przyznanie zadośćuczynienia. Twierdzenie to nie jest zasadne. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż szkoda zarówno majątkowa, jak i niemajątkowa musi pozostawać w normalnym związku przyczynowym z wypadkiem w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Norma zawarta w tym przepisie opiera się na założeniach teorii adekwatnego związku przyczynowego, w wersji obiektywnej, zwanego też „normalnym związkiem przyczynowym”. Teoria ta zakłada, że związek przyczynowy zachodzi tylko wtedy, gdy w grupie wszystkich przyczyn i skutków mamy do czynienia jedynie z takimi przyczynami, które normalnie powodują określone skutki. Nie wystarczy więc stwierdzić istnienie związku przyczynowego jako takiego, lecz należy stwierdzić, że chodzi o następstwa normalne (a nie niezwykle, nadzwyczajne). A zatem, wbrew twierdzeniom pozwanej, naprawieniu podlegają już zwykle, typowe następstwa wypadku. Takim typowym następstwem jest smutek po śmierci osoby bliskiej, przeżywany zazwyczaj przez każdego, kto pozostawał ze zmarłym w bliskich relacjach. Zwykle taki smutek maleje z upływem lat. Nietypowe, znacznie dłuższe niż przeciętne, przeżywanie żałoby po śmierci osoby bliskiej może pozostawać w związku z osobniczymi skłonnościami osoby poszkodowanej i wówczas może wykraczać poza normalny związek przyczynowy szkody niemajątkowej z czynem niedozwolonym, aczkolwiek z uwagi na specyfikę krzywdy niemajątkowej, której odczuwanie w istotnym stopniu zależy od okoliczności o charakterze subiektywnym, nie da się wskazać w tej kwestii jednolitych standardów, a kwestia ta jest sporna w doktrynie i orzecznictwie (por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 12 czerwca 2014r. I ACa 8/14 LEX nr 1500753 i cytowane tam poglądy). Niewątpliwie jednak na podstawie art. 448 k.c. podlegają naprawieniu typowe, normalne następstwa naruszenia dób osobistych w postaci bólu i cierpienia po śmierci osoby bliskiej, nawet jeśli nie przekraczają one przeciętnej miary. W niniejszej sprawie niewątpliwie każdy z powodów cierpiał po śmierci W. T., a zatem zasadne jest zasądzenie zadośćuczynienia z tego powodu.

Wprawdzie powodowie w swoich zeznaniach koncentrowali się na obecnych problemach finansowych, nie oznacza, że przedmiotem ich żądania jest odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji finansowej. Treść żądania pozwu została sprecyzowana wyraźnie w pozwie i uzasadniona i brak jest podstaw, aby ustalać jego inną treść w oparciu o zeznania powodów, którzy odpowiadali na pytania na temat ich sytuacji finansowej zadane przez Sąd. Zarzuty pozwanego w tej kwestii są niezasadne.

Odnosząc się do apelacji powodów należy ją uznać niemal w całości za uzasadnioną. Zgodnie z art. 448 k.c. w razie naruszenia dobra osobistego Sąd może przyznać temu czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę albo na jego zadanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Ze względu na niewymierność krzywdy określenie w konkretnym wypadku odpowiedniej sumy pozostawione zostało Sądowi. Odpowiednia suma w rozumieniu omawianego przepisu nie oznacza jednak sumy dowolnej, określonej wyłącznie według uznania Sądu, a jej prawidłowe ustalenie wymaga uwzględnienia wszystkich okoliczności mogących mieć w danym przypadku znaczenie. Zgodnie z dorobkiem judykatury określając wysokość zadośćuczynienia Sąd powinien wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar doznanej krzywdy, a zwłaszcza stopień i czas trwania cierpienia psychicznego i fizycznego, trwałość skutków czynu niedozwolonego, prognozy na przyszłość, wiek poszkodowanego, a także przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody. Zadośćuczynienie powinno uwzględniać nie tylko krzywdę istniejącą w chwili orzekania, ale również taką, którą poszkodowany będzie w przyszłości na pewno odczuwać oraz krzywdę dającą się z dużym prawdopodobieństwem przewidzieć (tak też SN w uzasadnieniu do wyroku z dnia 10 marca 2006 roku, IV CSK 80/05, OSNC 2006/10/175). Sąd Apelacyjny w pełni podziela pogląd, iż powyższe kryteria pozwalają określić ramy, w jakich powinno mieścić się zadośćuczynienie, które z jednej strony powinno przedstawiać realną, ekonomicznie odczuwalną wartość, z drugiej zaś powinno być

umiarkowane, przez co należy rozumieć kwotę pieniężną, której wysokość jest utrzymana w rozsądnych granicach odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa. W orzecznictwie ostatniego okresu podnosi się uzupełniający charakter zasady umiarkowanego zadośćuczynienia – w przyjętym wyżej znaczeniu – w stosunku do kwestii zasadniczej, jaką jest rozmiar szkody niemajątkowej, i wskazuje się, że powołanie się przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia na potrzebę utrzymania go w rozsądnych granicach nie może prowadzić do podważenia jego kompensacyjnej funkcji (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 czerwca 2005 roku, III CK 392/04, Lex nr 177203, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 roku, IV CKN 1266/00 niepubl. oraz z dnia 30 stycznia 2004 roku, I CK 131/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 40). Zadośćuczynienie spełnia funkcję łagodzącą za doznaną niewymierną materialnie krzywdę (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1999 roku, II UKN 141/99, Lex nr 151535). Długotrwałość cierpienia i rodzaju skutków ma znaczenie i to istotne dla określenia wysokości zadośćuczynienia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 1975 roku, II CR 18/75, LEX nr 7669).

W okolicznościach niniejszej sprawy należy wziąć po uwagę fakt, iż powódka w wieku 37 lat straciła swojego długoletniego partnera życiowego. Do chwili obecnej pozostaje osobą samotną i nie wykluczone, iż nie znajdzie nowego partnera życiowego. Sama musiała się borykać z problemami z wychowaniem dzieci, jak i prowadzeniem gospodarstwa domowego, ze swoimi problemami zdrowotnymi. Została pozbawiona wsparcia partnera już w średnich latach swojego życia. Załączona dokumentacja lekarska wskazuje, iż jeszcze kilka miesięcy po śmierci męża skarżyła się na bezsenne noce z tego powodu, na apatię i zniechęcenie do życia. Również obecnie nie radzi sobie sama z wieloma problemami dnia codziennego. Zasadnie powodowie podnoszą w apelacji, iż fakt wykupienia mieszkania po śmierci męża nie świadczy o dobrej kondycji psychicznej powódki po śmierci męża, bowiem z materiału dowodowego wynika, iż środki na wykup mieszkania były zgromadzone wcześniej i wykup mieszkania był już wcześniej zaplanowany przez małżonków (k. 256). Dla dzieci natomiast utrata ojca oznaczała nie tylko ból po jego śmierci, ale również brak wsparcia w latach dorastania, brak doświadczania miłości ojca, brak możliwości zwrócenia się do niego ze swoimi problemami czy poradzenia się w życiowych sprawach, brak dobrych wzorów życiowych. Jak wynika z zeznań świadka I. B. (2) – dzieci mają zaniżone poczucie własnej wartości. Również problemy szkolne małoletniej mogą być częściowo wynikiem trudnej sytuacji rodzinnej i jej braku wiary w siebie. Niezależnie od sytuacji materialnej rodziny dzieci cierpią tak samo po stracie ojca. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zasądzona przez Sąd Okręgowy kwota jest nieadekwatna do sytuacji życiowej powodów, nie uwzględnia faktu, iż śmierć męża i ojca ma charakter nieodwracalny. Niezależnie do tego czy powodowie umieją mówić o uczuciach czy też nie, nie uwzględnia faktu, iż dzieci zostały pozbawione poczucia bezpieczeństwa w okresie dorastania, a powódka została na długie lata pozbawiona partnera życiowego, jakim był jej mąż. Zarówno wiek dzieci w dacie, kiedy zmarł im ojciec, jak i wiek powódki w dacie, gdy została sama, stopień i czas trwania cierpienia psychicznych powodów, jak również długotrwałość skutków naruszenia uzasadnia uwzględnienie powództwa w całości. Kwota 50 000 zł z tytułu śmierci męża czy ojca to nie jest nadmierna kwota, w sytuacji gdy podobne kwoty zasądza się np. z powodu naruszenia czci czy dobrego imienia w artykule prasowym. Powołanie się przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia na potrzebę utrzymania zadośćuczynienia w rozsądnych granicach nie może prowadzić do podważenia jego kompensacyjnej funkcji. Dla właściwego spełnienia swej funkcji kompensacyjnej zadośćuczynienie nie może być symboliczne i przedstawiać musi ekonomicznie odczuwalną wartość. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w okolicznościach niniejszej sprawy zasądzenia na rzecz każdego z powodów kwot po 50 000 zł spełni swą funkcję w zakresie kompensacji szkody.

Powodowie domagali się zasądzenia zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2011r. do dnia zapłaty, wskazując, iż doręczyli stronie pozwanej wezwanie do zapłaty w dniu 5 grudnia 2011r., a w dniu 7 grudnia 2011r. pozwany wydał decyzję odmawiającą uwzględnienia ich roszczeń. Sąd Okręgowy zasądził natomiast odsetki od uwzględnionej kwoty roszczenia dopiero z upływem 30 dni od daty doręczenia odpisu pozwu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lutego 2011r. I CSK 243/10 LEX nr 848109, jeżeli zobowiązany nie płaci zadośćuczynienia w terminie wynikającym z przepisu szczególnego lub w terminie ustalonym zgodnie z art. 455 in fine k.c., uprawniony nie ma możliwości czerpania korzyści z zadośćuczynienia, jakie mu się należy już w tym terminie. W konsekwencji odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia należnego uprawnionemu już w tym terminie powinny się należeć od tego właśnie terminu. Stanowiska tego nie podważa pozostawienie przez ustawę zasądzenia zadośćuczynienia i określenia jego wysokości w pewnym zakresie uznaniu sądu. Przewidziana

w art. 445 § 1 i art. 448 k.c. możliwości przyznania przez sąd odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia za krzywdę nie zakłada bowiem dowolności ocen sądu, a jest jedynie konsekwencją niewymiernego w pełni charakteru okoliczności decydujących o doznaniu krzywdy i jej rozmiarze. Mimo więc pewnej swobody sądu przy orzekaniu o zadośćuczynieniu, wyrok zasądający zadośćuczynienie nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratywny. Wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie należnego zadośćuczynienia, może się różnie kształtować w zależności od okoliczności sprawy”. Skoro w niniejszej sprawie zawiadomienie o wypadku zostało zgłoszone znacznie wcześniej, a dopiero w 2011r. powodowie zwrócili się do pozwanej o wypłatę zadośćuczynienia, to termin wskazany w art. 817§1 k.c. nie miał zastosowania. Jednakże mając na uwadze, iż wezwanie doręczono pozwanemu co najmniej w dniu 6 grudnia 2011r. (brak dowodów, iż doręczono to już w dniu 5 grudnia), świadczenie powinno być spełnione w terminie wskazanym w art. 817§2 k.p.c. i art. 14 ust. 2 ustawy z 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152, z późn. zm.) tj. 14 dni od wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy. Przyjmując, iż okoliczności śmierci poszkodowanego zostały już wyjaśnione w toku wcześniejszego postępowania likwidacyjnego, a odmowa przyznania zadośćuczynienia nastąpiła z tego powodu uznania przez ubezpieczyciela, że takiej możliwości nie przewidują przepisy, uzasadnione jest zasądzenie odsetek od 15 dnia od daty złożenia pisma powodów, tj. od 21 grudnia 2011r. Tym samym zarzut naruszenia art. 817 k.c. w zw. z art. 481 k.c. okazał się częściowo uzasadniony. W pozostałej części, tj. co do odsetek od dnia 8 grudnia 2011r. do dnia 20 grudnia 2011r. powództwo, jak i apelację powodów należało oddalić.

Stosownie do wyników postępowania należało zmienić również orzeczenie o kosztach zawarte w zaskarżonym wyroku obciążając pozwaną spółkę kosztami procesu na podstawie art. 98 k.p.c. oraz nieuiszczonymi kosztami sądowymi stosownie do treści art.113 ust. 1 uksc.

Mając na uwadze powyższe na podstawie art. 386§1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt. 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U.2013.490 j.t.). Ponadto na podstawie art. 113 ust. 1 uksc Sąd obciążył pozwaną kosztami sądowymi w zakresie opłaty do apelacji, od której uiszczenia powodowie byli zwolnieni.